

УДК 347.65/68:004.77

Аліна Сніжана Степанівна,

аспірант кафедри цивільного права

Національного університет «Одеська юридична академія»

ЕЛЕКТРОННИЙ ЗАПОВІТ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ СПАДКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційних технологій у світі призвів до ситуації, за якої значна частина життя людини проходить у віртуальному всесвіті. Соціальні мережі, форуми, месенджери, медіа-платформи, он-лайн розваги, інтернет-магазини та інтернет-портали різної спрямованості стали невід'ємним атрибутом соціального буття сучасної людини.

Інноваційні зміни техніки та програмного забезпечення, розширення меж можливостей для роботи, навчання, підприємництва чи спілкування в мережі стимулюють розвиток суспільних відносин, що виникають в віртуальному просторі. Від незначних, зазвичай анонімних відносин на початку формування інтернет-середовища вони еволюціонували в значну групу цивільних, господарських, адміністративних, фінансових та інших правовідносин, соціально-економічна і навіть політична значимість яких підвищується рік від року. В віртуальному середовищі створюється все більше об'єктів, права щодо яких захищаються правом. Одночасно все більше продуктів, що створюються в межах віртуального середовища або з метою використання в ІТ-середовищі визнаються об'єктами правовідносин. Все частіше доводиться говорити про комерційну вартість того чи іншого ІТ-об'єкта, можливість «монетизації» використання останнього тощо. Одночасно продукти інформаційних технологій мають значний обсяг індивідуальної чи комерційної інформації, що також передбачає особливий правовий режим її захисту.

Збільшення кількості та підвищення цінності електронних об'єктів правовідносин неодмінно призводить до появи нових правовідносин в суміжних галузях суспільного буття. На цьому фоні актуалізуються питання володіння, користування та розпорядження електронними об'єктами після смерті їх розробника або власника. Особливе значення в

проблематиці теми набуває питання можливості за життя здійснити розпорядження власним віртуальним майном на випадок смерті.

Стан дослідження теми. Дані питання загалом залишаються поза правовим регулюванням, а наукові розробки з питань спадкування об'єктів ІТ мають фрагментарний характер. Такі вчені, як І. Спасибо-Фатєєва, Н. Когут, О. Криштопа, І. Калаур в своїх дослідженнях торкалися проблеми електронної форми заповіту, розробники підручника «ІТ-право: теорія та практика» розглядали загальні питання спадкування об'єктів ІТ, однак комплексного дослідження з цієї теми не проводилося.

Метою даного дослідження є визначення місця електронного заповіту в системі сучасних спадкових правовідносин.

Виклад основного матеріалу. Під спадкуванням за заповітом в науці цивільного права розуміють перехід прав і обов'язків померлого до осіб, зазначених ним у зробленому за життя розпорядженні на випадок смерті. Згідно чинного цивільного законодавства кожна фізична особа може за життя на власний розсуд вирішити долю належного їй майна на випадок смерті. Свою волю особа виражає шляхом складання заповіту, особистого розпорядження фізичної особи у встановленій законом формі про передання після своєї смерті належних їй майнових і немайнових прав та обов'язків іншим особам [7, с. 105].

Заповіт є правочином, на який поширюються всі загальні вимоги до правочинів. В якості загальних ознак заповіту виділяються:

- особистий та індивідуальний характер заповіту;
- односторонній характер угоди;
- свободу заповіту [10, с. 145].

До складу спадщини за заповітом можуть входити права й обов'язки, які належать особі на

рахований на використання при укладенні договору, а не односторонніх правочинів [11].

В літературі також піднімалося питання можливості складання секретного заповіту у спосіб розміщення останнього на певному інтернет-ресурсі. В даному випадку можливе опублікування текстового варіанта волевиявлення або відеозапису заповідального розпорядження. І.Р. Калаур зазначає, що використання такого способу складання секретного заповіту надає можливість вносити зміни та скасовувати його без зайвого звернення до нотаріуса [4, с. 78]. Дана можливість видається досить вдалою, адже заповідач має право вносити до заповіту права й обов'язки, які належать йому на момент складання заповіту, а також ті права й обов'язки, що можуть належати у майбутньому [7, с. 105]. Доступність зміни власного заповіту підвищує рівень гарантованості свободи волевиявлення заповідача, одночасно знижуючи рівень захищеності власного заповіту. Той же таки рівень розвитку інформаційних технологій може зумовити потенційну небезпеку втручання сторонніх осіб та фальсифікації тексту заповіту.

І. Спасибо-Фатєєва доводить, що згідно ст. 1248 ЦК України можливі лише такі варіанти складання заповіту:

- заповідач сам пише текст заповіту (власноручно) і підписує його власноручно;
- заповідач пише текст заповіту за допомогою технічних засобів, а підписує його власноручно;

– нотаріус пише текст заповіту власноручно, а заповідач підписує його власноручно;

– нотаріус пише текст заповіту за допомогою технічних засобів, а заповідач підписує його власноручно [11].

Позитивним кроком по впровадженню інформаційних технологій в правовий режим регулювання спадкових відносин є встановлення обов'язку нотаріуса внесення інформації про заповіт до електронної бази даних – Спадкового реєстру [8]. В літературі доводиться, що централізована база даних про посвідчені заповіти має досить важливе значення для реалізації спадкоємцями їхніх спадкових прав [6, с. 168].

Однак в Спадковому реєстрі міститься лише інформація про те, ким і коли складені заповіти, а зміст заповіту міститься на паперовому носії у нотаріуса, який його посвідчив, або в нотаріальному архіві. Н. Когут вважає, що це перешкоджає дотриманню таємності заповіту, адже для заповідачів більш надійним є зберігання оригіналу заповіту в себе чи передання його спадкоємцю [5, с. 19].

Висновки. Регулювання прав на електронний заповіт як спосіб розпорядження власним віртуальним майном потребує особливої уваги законодавця. Одночасно наука цивільного права повинна виробити та обґрунтувати прогресивний підхід до віртуальних продуктів як об'єктів спадкового права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Google впровадила «електронний заповіт». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dt.ua/TECHNOLOGIES/google-vprovadila-elektronniy-zapovit120347_.html
2. Бізнес-ідеї: від книги, яка читає саму себе до електронних заповітів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://msb.aval.ua/news/?id=24344>
3. IT-право: теорія та практика : навч. посіб. / авт. кол. ; за ред. Є.О. Харитоновна, О.І. Харитонової. – Одеса: Фенікс, 2017. – 472 с.
4. Калаур І.Р. Сучасні тенденції щодо форми заповіту / І.Р. Калаур // Приватне право і підприємництво. – 2016. – Вип. 16. – С. 76-79.
5. Когут Н. Прогаolini та аномалії в правовому регулюванні спадкових відносин / Н. Когут // Юридична Україна. – 2016. – № 1-2. – С. 17-27.
6. Криштопа О.М. Про запровадження в Україні Базельської конвенції щодо системи реєстрації заповітів: актуальні питання / О.М. Криштопа // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 3. – С. 168-177.
7. Писарева Е. Заповіт як підстава виникнення спадкових відносин: деякі аспекти правового регулювання / Е. Писарева // Вісник Академії управління МВС. – 2009. – № 3. – С. 104-113.
8. Положення про Спадковий реєстр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_678
9. Пользовательское соглашение VirtualTestament. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://virtualtestament.com/agreement.php>
10. Сергеева Е.М. Некоторые правовые особенности наследования по завещанию / Е.М. Сергеева // Труды БГТУ. Сер. 6, История, философия. – 2017. – № 1 (107). – С. 144-147.
11. Спасибо-Фатєєва І. Науково-правовий висновок щодо форми заповіту / І. Спасибо-Фатєєва // Юридичний радник. – 2009. – №2(44). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://yuradnik.com.ua/stati/d0-bd-d0-b0-d1-83-d0-ba-d0-be-d0-b2-d0-be-d0-bf-d1-80-d0-b0-d0-b2-d0-be-d0-b2-d0-b8-d0-b9-d0-b2-d0-b8-d1-81-d0-bd-d0-be-d0-b2-d0-be-d0-ba-d1-89-d0-be-d0-b4-d0-be-d1-84-d0-be-d1-80-d0-bc-d0-b8/>

Аліна Сніжана Степанівна

ЕЛЕКТРОННИЙ ЗАПОВІТ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ СПАДКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Стаття присвячена питанням спадкування віртуальних матеріальних та нематеріальних цінностей за заповітом. Визначено поняття «електронний заповіт», сформульовано ознаки електронних заповітів, виділено особливості електронної форми заповіту. З'ясовано, як інформаційні технології впливають на сучасні спадкові право-

відносини, а також на процедури, що передбачені при спадкуванні за заповітом. Визначено стан законодавчого регулювання відносин спадкування віртуального майна за заповітом, окреслено проблеми, що виникають через брак нормативного матеріалу в цій сфері.

Ключові слова: електронний заповіт, віртуальне майно, спадковий реєстр, електронна форма заповіту.

Алина Снежана Степановна

ЭЛЕКТРОННОЕ ЗАВЕЩАНИЕ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННЫХ НАСЛЕДСТВЕННЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ

Статья посвящена вопросам наследования виртуальных материальных и нематериальных ценностей по завещанию. Определено понятие «электронное завещание», сформулированы признаки электронных завещаний, выделены особенности электронной формы завещания. Выявлено, как информационные технологии влияют на современные наследственные правоотношения, а также на процедуры, предусмотренные при наследовании по завещанию. Определено состояние законодательного регулирования отношений наследования виртуального имущества по завещанию, обозначены проблемы, возникающие из-за нехватки нормативного материала в этой сфере.

Ключевые слова: электронное завещание, виртуальное имущество, наследственный реестр, электронная форма завещания.

Alina Snizhana

ELECTRONIC TESTAMENT IN THE SYSTEM OF MODERN HEREDITARY RELATIONSHIPS

The article is devoted to questions of inheritance of virtual material and intangible values according to the will. The concept of «electronic testament» is defined. An electronic testament is a unilateral act from the right holder on the disposal of the rights about virtual property in the event of the death. The signs of electronic wills are formulated. They include inheritance of special objects of information technologies, which usually do not have an expression in the material world; the inclusion in the hereditary mass of only information in any form and electronic money, and not access to resources on behalf of the deceased; special procedure for determining the degree of publicity of legally transmitted information; the possibility of including in the inheritance, in addition to the rights to objects of the obligation of their keeping or testamentary orders regarding third parties.

The issue of the possibility of transferring the will in electronic form through e-mail, instant messengers or in the form of a video message is being raised. The features of the electronic form of the will are singled out. It is ascertained how information technology affects modern hereditary relationships, as well as the procedures provided for inheritance by will. The status of legal regulation of inheritance of virtual property was determined. Problems which arise due to lack of normative material in this sphere are outlined.

Key words: electronic testament, virtual property, hereditary register, electronic form of will.